



רשק
שיעורין
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק וישלח יג כסלו תשע"א ♦ דף היומי בבלי: בכורות כה ירושלמי: יומא כו

בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר...

ממה שייחס הכתוב את השבטים, וקרא 'בני יעקב' בשעה שבאו לבזו את העיר שכם, נראה כי הביזה יש לה שייכות ליעקב אבינו. ודבר זה צריך ביאור.

אולם נוכל להבין על פי הרמב"ן, שפירש כי בני יעקב דנו את אנשי שכם כחייבי מיתה, בעבור שהיו עובדי עבודה זרה ומגלי עריות, ועל זה נתחייבו מיתה כדין בני נח העוברים על מצוה ממצוותיהם. ואף שנימולו, ודין הוא שהמילה שעל ידה נעשו גרים תפטרם מחיוב מיתה שגר שנתגייר כקטן שנולד, אין הברית אשר נימולו נחשב בעיני בני יעקב למאומה, כי לא היתה כוונתם להתגייר, רק להחניף לאדוניהם, לפיכך עדיין דין בני נח נוהג בהם, ועומדים הם בחיוב מיתה. אולם יעקב אבינו שארר את שמעון ולוי על מעשה שכם, סבור היה כי יש לחשוש לגרותם, כי אולי ישוּבו אל ה'.

מחלוקת זו בין יעקב אבינו לשמעון ולוי, היא הקובעת לגבי הביזה. שמעון ולוי לדעתם שאנשי שכם דין בני נח להם, לדידם לא הותרה להם הביזה, כי בן נח יורש את אביו דבר תורה, ועכשיו ביזת העיר שייכת ליורשיהם. לדעת יעקב, שחשש לגרותם של אנשי שכם, הרי אין קרוביהם שמלפני הגרות יורשים אותם, לפי שגר שנתגייר כקטן שנולד. מעתה דינם כדין גר שמת ואין לו יורשים שנכסיו הפקר.

לפיכך נקט הכתוב 'בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר', כי לפני כן דיבר הכתוב בשמעון ולוי שהרגו את יושבי העיר, לכן הדגיש הפסוק כאן, ששמעון ולוי לא היו מן הבוזזים, ו'בני יעקב' על פי דעתו שחשש לגרותם של אנשי שכם, הם היו הבוזזים מן ההפקר.

עפ"י חתם סופר

נושאי הדף בעלון

- אכילת אשכולית בשבת עם כפית.....בכורות כה
- הקדמת אמירת פרשת עולה לפרשת חטאת.....בכורות כו
- הוציא הוצאות לתחזוקת ממון חבריו שלא מדעתו.....בכורות כז
- טהרה ברגל בזמן הזה.....בכורות כח
- דעות המתירים לרופא ליטול שכר לכתחילה.....בכורות כט
- טבח שמכר טריפות ורוצה להמשיך למכור על ידי השגחת משגיח.....בכורות ל
- תפילה והשתטחות על קברי הצדיקים.....בכורות לא
- כפתור ופרח.....עמוד 5



אכילת אשכולית בשבת עם כפית

בגמרא מבואר שאסור להדק בשבת ויום טוב מסוכריא דנזייתא, והוא בגד שכורכים סביב הברז של החבית. ובטעם האיסור כתבו התוספות (כתובות ו. ד"ה האי) משום סחיטה, וכתבו שיש לאסור סחיטה משום שני אבות מלאכה, האחד 'מלבן' שבסחיטת הבגד מהמים או מהיין הוא מתלבן ומתנקה מעט, ועוד אסור משום 'מפרק' כמו בסוחט פירות, והיא תולדת 'דש', ומחמת אב זה חייב גם באופן שאין הבגד מתלבן מסחיטת המשקים. וכתבו הראשונים (ראה רמב"ן ור"ן כתובות שם ושבת קיא.), שבהידוק המטלית בחבית יין בכל אופן אין איסור תורה, שכן אין חיוב משום 'מלבן' לפי שאין המטלית מתלבנת בכך ואין זה כדרך ליבון, ו'דש' אינו שייך אלא כשרוצה את המשקים הנסחטים, ומטעם זה הסוחט את הכבשים והשלקות פטור כשאינו צריך את מימיהן וסוחטן כדי לתקן את הכבשים והשלקות עצמם, וכאן גם במסוכריא דנזייתא אין לו שום תועלת באותם משקים, ומכל מקום אסור הדבר מדרבנן מפני שסוחט משקים שדרך סחיטה בהם. ומדברי המגן אברהם (סי' שכ"ט כג) משמע שפוסק כרבינו תם. ולפי זה מבואר שאין חיוב סחיטה במקום שאין תועלת במשקים והם הולכים לאיבוד.

ובמשנה ברורה (שם ס"ק כד) פסק לענין כבשים ושלקות, שאפילו אם סוחט אותם לתוך הקערה ואין המשקה הולך לאיבוד, מכל מקום כיון שאינו מכוין בשביל המשקה איננו בכלל מלאכה. ועל פי זה דן באוצרות השבת (סי' טז) לענין אכילת אשכולית עם כפית שעל ידי האכילה נסחט מיץ מהאשכולית, וכן כשחותכים אשכוליות ותפוזים עם סכין כדי לאוכלם ועי"ז נסחט מיץ, שיש לומר שכיון שאין כוונתו להוציא את המיץ אם כן אין בו איסור סוחט, כמו בכבשים ושלקות, ואפילו באופן שאין המיץ הולך לאיבוד אלא נסחט לתוך הכלי שהאשכולית והתפוז מונחים בו גם יהיה מותר, וכדברי המשנה ברורה לענין כבשים ושלקות. אך לדברי החיי אדם (כלל יד ס"ה) שכתב שההיתר בכבשים ושלקות הוא רק כשהמים הנסחטים הולכים לאיבוד, גם בנידון האשכולית יהיה אסור לאוכלה בכפית ולחתכה בסכין אלא אם כן המים הנסחטים הולכים לאיבוד.

אך כתב שלכאורה קשה על המשנה ברורה שהתיר בכבשים ושלקות אפילו אם אין המים הולכים לאיבוד, שהרי במסוכריא דנזייתא פסק בשו"ע (שם סי"ח) **ובמג"א** (שם) שאף המתירים לא התירו אלא במקום שאין כלי תחתיו, אבל אם יש כלי המקבל את המים הנסחטים אסור להדקו בחבית, ומה בין זה לבין כבשים ושלקות שהתירו לסחטם כשאין צריך למימיהן ואפילו אם יש כלי תחתם. ועיין תהלה לדוד (סק"ח) מה שכתב לחלק בזה. וכתב באוצרות שבת שיש לבאר החילוק ביניהם, שבכבשים ושלקות צורך הסחיטה הוא לצורך תיקון הפרי, וכיון שיש לו צורך אחר בסחיטה אינו חשוב כצריך למים גם אם הם נכנסים לתוך כלי. אבל כשסוחט את ברוז החבית בבגד הרי אינו צריך כלל את הסחיטה, ולא לשם סחיטת המים הוא תוקע את הבגד אלא לשם סתימה, ולכן אם נאספים המים לתוך כלי הרי הוא חשוב כסוחט לשם כך, כיון שאין צורך אחר של היתר בסחיטה.

ועל פי זה כתב שבאכילת אשכולית בכפית וחתכתה בסכין שאינו צריך את הסחיטה כלל, לא יהיה מותר לסחוט אלא כשאין המים נאספים לתוך כלי, כמו במסוכריא דנזייתא, אבל אם נאספים לתוך כלי אסור, ואין דינם כסוחט כבשים ושלקות. ועיי"ש עוד במה שכתב להלכה בנידונים הנוספים שבהם תלוי דין זה.

הקדמת אמירת פרשת עולה לפרשת חטאת

כתב בשו"ע (או"ח סי' א ס"ה) שטוב לומר פרשיות הקרבנות קודם תפילת שחרית, ובסדרן כתב פרשת העולה והמנחה והשלמים וחטאת ואשם. ונשאל המגן אברהם (סק"ח) למה הקדים עולה לחטאת, והרי להלכה (זבחים פט.) חטאת קודמת לעולה. ותירץ על פי מה שאמרו (זבחים ז:), למה חטאת קודמת לעולה, משל לפרקליט שנכנס למלך, ריצה הפרקליט נכנס דורון אחריו.

וכתבו התוספות (ד"ה עולה דורון), שאף על פי שמבואר בגמרא (שם) שעל חייבי עשה החטאת מכפרת מקופיא [מהצף למעלה] והעולה מכפרת מקיבעא [מהקבוע בתוכו], אף על פי כן אם הקריב את החטאת תחילה כיפרה החטאת על הלאוין ועל העשין, ושוב אין העולה אלא דורון. ועל פי זה כתב המגן אברהם, שכיון שבאמירת פרשת הקרבנות אין אנו אומרים 'יהי רצון כאילו הקרבתי חטאת' כיון שאפשר שלא נתחייבנו חטאת ואיננו קוראים הפרשה אלא כקוראים בתורה, וכמו שכתב הטור, ועל העולה אנו אומרים 'כאילו הקרבתי עולה' כיון שאין לך אדם שאינו מחויב בכפרה על עשה (זבחים שם ע"א), אם כן נכון לומר פרשת עולה מקודם כיון שהיא ודאי מכפרת, ואם יאמר אותה אחר אמירת חטאת אפשר שתכפר ואפשר שלא תכפר. אבל כשיודע שהתחייב חטאת יאמר חטאת קודם, כיון שאז היא בודאי מכפרת על הלאוין וממילא מכפרת גם על העשין.

וכתב בן המחבר בבית שלמה (שו"ת יו"ד ח"ב סי' קפא בהג"ה ב) שעל פי דברי המגן אברהם יש ליישב קושיא בסוגייתנו, שהסתפקו בגמרא אם יש לחשוש שאדם ישהה את הבהמה שהפריש לקרבן עולה ולא יקריבנה מיד ויבוא בה לידי תקלה, אם נאמר שכיון שאין חיוב להביאה לכפרה ישהה אותה, או שמא כיון שמכפרת על עשה אינו משהה אותה. ולא נפשטה איבעיא זו וכמבואר באליבא דהלכתא.

וקשה שהרי בערכין (כא.) מבואר שממשכנים חייבי עולות ושלמים מחשש שמא יהו אותם, ומבואר שפשוט לגמרא שם שחוששים שישהה אדם את קרבן עולתו, וכמו שפירש רש"י (שם ד"ה ממשכנים) שאף על גב שהעולה מכפרת על עשה חוששים שישהה אותה כיון שאינה חובה עליו ואינו מחשיבה ככפרה ולכן ממשכנים אותם. ועיין מה שכתב בראשית בכורים (ד"ה כי תיבעי) ביישוב קושיא זו.

וכתב שיש ליישב הקושיא על פי דברי המגן אברהם, ולומר שבערכין מדובר במי שהקריב חטאת, ונתכפר לו בכך על חטאי העשין שלו, ומעתה אינו אלא דורון וחוששים שמא ישהה אותו. ובסוגייתנו מדובר שלא הקריב חטאת ולכן העולה מכפרת על העשין ובזה היא איבעיא שלא נפשטה אם חוששים שישהה אותה.

ועיי"ש שכתב שתירץ זה דחוק ביישוב הגמרא בערכין, ועל כן תירץ באופן אחר, ששם ממשכנים מחשש שמא ישהה ויבזבז ממונו ולא יביא קרבן כלל, וספק זה שהוא ספק אחד בודאי יש לחשוש. אבל בסוגייתנו הנידון הוא לאסור צמר שנתלש שמא מתוך כך יבוא להשהות, ואם ישהה שמא מתוך כך יבוא לידי איסור גיזה ועבודה, והרי זה כגזירה לגזירה שלא גזרו חכמים.

יום ראשון טו כסליו

זכורות כז

הוציא הוצאות לתחזוקת ממון חברו שלא מדעתו

בסוגייתנו מבואר שאין נותנים את הבכור לכהן מיד כשילוד, כיון שאין זו גדולה לכהן, אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ואז יתנו לכהן, ואם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואני אטפל בו, אינו רשאי ליתנו לו, שנראה כמו שמסייע לו על מתנותיו, והכהנים המסייעים בבית הגרנות ובבית המטבחים ובתוך הרועים אין נותנים להם מתנותיהן בשכרם.

וכתב **בראשית בכורים** (ד"ה אם אמר) שמשמע שאינו אלא נראה כמסייע לו בבית הגרנות אבל אינו כן באמת, וביאר בטעם הדבר על פי מה ששינונו (כתובות קז): שמי שהלך למדינת הים ובא אחר וזן את אשתו, הניח מעותיו על קרן הצבי ואין בעלה צריך לשלם לו, כיון שהוא כפורע חובו של חברו, והפורע חובו של חברו פטור.

וכן כתב **בבית יעקב** (מצויזמיר, סי' קסה) בדבר ראובן שהלך למרחקים ועמד שמעון ונתן מזונות לפני בהמתו של ראובן, ובבוא ראובן לביתו תבע ממנו הוצאות מזונות בהמתו, וכתב שלכאורה דינו כפורע חובו של חברו וכזן את אשת חברו שאין חברו צריך לשלם לו. ואם כן נמצא שאין הכהן הזן את הבהמה מסייע סיוע של ממש לבעליה, כיון שגם אם היה זן אותה משלו לא היה צריך בעליה לשלם לו.

והנה בפורע חובו של חברו פסק **בשו"ע** (חו"מ סי' קכח ס"א) שפטור, אבל דעת **רבינו תם** (נוכח ברמ"א שם) שחייב, ורק במפרנס את אשתו פטור לפי שיכולה לצמצם ולהתפרנס בדוחק. וכתב בבית יעקב שיש לומר שגם רבינו תם מודה במפרנס בהמתו של חברו שהוא פטור, כיון שלא אכפת לו שתמות בהמתו, ואין דעתו להתחייב לשלם למי שיזון אותה. [ועיי"ש עוד במה שדן לתלות דין זה בשני תירוצי התוספות (ב"ק לד. ד"ה הב"ע), ועיי"ש במסקנתו, ובדברי גאונים (כלל נה ס"י) נקט בכונתו שלמסקנתו חייב לשלם, וכתב שכן פסקו **בשו"ת הר הכרמל** (חו"מ סי' יד) ובספר נתיבות השלום (הלכות כתובה נתיב כא סק"ב)].

וכן נקט בזרעו של אברהם (נדרים לה. ד"ה ולא יזון) שחייב לשלם לחברו שזן את בהמתו, ותמה על הבית יעקב שהסתפק בזה. וכתב בראשית בכורים שגם אם נאמר שבכל מפרנס בהמת חברו חייב, יש לומר שכאן הכל יודו שהוא פטור, כיון שהיא בהמת הקדש, ויכול הוא לומר שיימצאו הרבה בני אדם שירצו לזון אותה ולהנות את שבט הכהנים.

ומכל מקום כל נידון זה הוא במי שזן את בהמת חברו על מנת שלא תגווע ברעב ותמות, אבל אם מחמת המזונות השביחה הבהמה, חייב בעליה לשלם לו על השבח מדין יורד לשדה חברו שלא ברשות שיש בזה כמה פרטי דינים כמה מהוצאות צריך לשלם לו מתוך השבח, וכמו שחילקו התוספות (כתובות שם ד"ה חנו) שרק במקום שהשבח אינו בעין אינו חייב בפורע חובו של חברו וכיוצא בו, אך כשהשבח בעין הרי הוא חייב לו מדין יורד. אמנם **בש"ך** (חו"מ סי' שצא סק"ב) מבואר שכל הנותן מזונות לבהמת חברו אפילו פעם אחת נוטל ממנו שכרו מדין יורד [ואפשר שסובר שבהמה כל אכילה חשובה כמשבחת את הבהמה].

יום שני טז כסליו

זכורות כח

טהרה ברגל בזמן הזה

בגמרא, אמר לו רב נחמן לרמי בר חמא, וכי הזאה יש לנו, בתמיהה. ומבואר שבזמנם כבר לא היה אפר פרה מצוי, וכתב **בילקוט המאירי** (ד"ה וכי הזאה) שמתוך תמיהתו משמע שבשום מקום לא היה אפר פרה בזמנם, ואף לא בארץ ישראל.

אך **התוספות** (ד"ה וכי הזאה) נקטו שתמיהתו היתה על שאין דין זה נוגע בבבל, וביארו הטעם שלא היה נראה לומר שכשהיו נטמאים במת היו הולכים לארץ ישראל ומזים שם וחוזרים ואוכלים בתרומה, ומבואר שפשוט היה להם שבארץ ישראל היה אפר פרה אחר החורבן, כמו שכתב **בצאן קדשים** (ד"ה וכי), וכתב שכן כתב **הר"ש** (חלה פ"ד מ"ח) שבימי האמוראים היו אוכלים תרומה טהורה כי היה להם אפר הפרה בארץ ישראל. וכן כתב **הרא"ש** (הלכות חלה סי' יד, חולין פ"ח סי' ד).

והנה **בבית שמואל** (אה"ע"ז סי' נה סק"י) הביא להלכה הדין שחייב אדם לטהר עצמו ברגל, ו**בפתחי תשובה** (שם סק"ד) העיר שנראה מדבריו שהחיוב לטהר את עצמו ברגל הוא גם בזמן הזה, וכתב שמלשון הטור והשו"ע משמע שאין חיוב זה נוהג בזמן הזה. ובאמת שלא נמצא בשו"ע מקום שיזכירו חיוב זה לטהר את עצמו ברגל, ורק נזכר ברמב"ם (טומאת אוכלין פט"ז ה"י) ומשמע שאינו נוהג בזמן הזה.

והביא שכן כתב בשאגת אריה (סי' סז) שחיוב לטהר את עצמו ברגל אינו נוהג בזמן הזה, ועי' **בשע"ת** (או"ח סי' תקכט סק"ד) שהביא דבריו ושאר פוסקים בזה, ובמשנ"ב (סי' קכח ס"ק קסה) כתב שצריך לטהר עצמו ברגל, ועיי"ש. ובהגהות רעק"א על **השו"ע** (אה"ע שם) ציין לדברי **הקרבן נתנאל** (יומא פ"ח סי' כד אות ז) שכתב שחיוב לטהר עצמו ברגל היה גם לאחר חורבן הבית בזמן התנאים והאמוראים לפי שהיה להם עדיין אפר פרה, אך בזמן הזה אינו נוהג, והשיג בזה על הבית שמואל שהביא דברי רש"י להלכה גם בזמן הזה.

וה**חיד"א** **במדבר קדמות** (מערכת א אות כו) כתב גם כן שלאמוראים היה אפר פרה אדומה, והוסיף שפשוט לו שרבינו האר"י זצ"ל היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו זכור לטוב, ואז נחה עליו רוח הקודש להפליא. וגם כי לא מצאתי רמז מזה, ולא שמעתי, לבי אומר לי שהרב ז"ל היה מעלים הדבר העלם נמרץ לרוב ענוותנותו, וחידושיו של האר"י ז"ל בתורת הסוד לא יתכנו בלי טהרה מוחלטת באפר פרה אדומה.

אמנם לתלמידי הורה האר"י ז"ל שאין להם להשתמש בקבלה מעשית כיון שאין אפר פרה מצוי בזמנינו (שו"ע האר"י ז"ל דף צח.), ושער רוח"ק תיקון ג עמוד מא), ומה שבימי התנאים והאמוראים היו משתמשים בשמות הוא לפי שהיה להם אפר פרה אדומה, והובא **במחזיק ברכה** (או"ח סי' רמב סק"ט).

וראה מה שהאר"י **בשו"ת וישב הים** (ח"א סי' יג אות כו כז, ובספרו תמים תהיה) בדעות המקובלים שנחלקו אם יש שמות בקבלה מעשית שיכולים להשתמש בהם גם בלי טהרת אפר פרה, או שכל שימוש בקבלה מעשית מסוכן ואסור אם אין מטהרים באפר פרה. ועי' **בשדי חמד** (פאת השדה מערכת האל"ף כללים סי' קלח) ובספר **ויאל משה** (מאמר ישוב א"י סי' צח), וראה מה שהאר"י בענין אפר פרה בזמנינו **בבית אהרן** (מגיד, ח"י ערך אפר פרה ס"א).

דעות המתירים לרופא ליטול שכר לכתחילה

אמנם בתוספות הרא"ש (ברכות ס. ד"ה מכאן שניתנה) כתב בשם ה"ר יעקב מאורליינ"ש, שבמה שאמרו (ברכות שם) שניתנה רשות לרופא לרפאות כמו שנאמר (שמות כא יט) 'ורפא ירפא', חידשה התורה שניתנה רשות לרפא בשכר, ואין אומרים שחייב לעשות בחנם.

וכתב רבינו יצחק הישראלי בספר מוסר הרופאים (סי' מ), שראוי לרופא ליטול שכר רב מאת החולים, כיון שאם יטול מהם ממון מועט יראו את אומנותו כבזויה ולא ישמרו את דבריו, ואם ירבה לבקש שכרו ירבה את ערכו בעיני הבריות.

ובאגרות משה (יו"ד ח"ד סי' נב) נשאל בדבר מה שנהוג בעולם שרופאים שומרי תורה ומצוות לוקחים יותר משכר בטלה עבור טיפולם בריפוי יהודים, והוא שלא כמבואר בשו"ע. וכתב שהטעם הנכון להתיר לרופא ליטול יותר משכר בטלה, הוא כיון שידוע שיהודים יותר מרוצים מטיפולם של רופאים יהודים, ומאחר שכמעט אין אחד שמוכן לטרוח ולהוציא ההוצאות הנדרשות להיות רופא בלי שידע שיהיה מותר לו לקבל שכר כזה שנותנים, הרי זה ממילא כאילו התנו החולים מתחילה שיתנו להם שכר כזה, ובאופן זה מותר ליטול שכר וכדעת הרמב"ן.

ועוד כתב שאפשר שכל הדין שאסור לרופא ליטול כי אם שכר בטלה, לא נאמר אלא במי שיש לו פרנסה אחרת, שנתבטל ממנה כדי לשמש כעת כרופא, אבל רופא שכל פרנסתו מרפואה אינו שייך לגדרי שכר בטלה, שהרי אין לו ממה להיות בטל.

והרי הרופא צריך לפרנס עצמו, ומותר לו גם להתעשר מפרנסה זו דווקא. ואין לטעון שעליו להשיג עוד פרנסה אחרת, שהרי בודאי רוצים החולים שהרופא יתעסק רק ברפואה, ולא יבלבל מוחו וזמנו בשאר ענינים. ועל דרך זה כתב בתורת היולדת (פנ"ח הערה ג), שהרופא הקבוע ופנוי לרפא את הבאים לפניו לא היה חייב ללמוד רפואה ולהתפנות לכולם, ולכן מותר לו ליטול שכר ולא רק שכר בטלה, והרי הוא כאדם המתפנה מעיסוקיו כדי לחפש מציאות ולהשיבן לבעליהם שמוותר לו ליטול עליהן שכר.

ומה שאסר השו"ע על רופא ליטול שכר הלימוד והחכמה, יתכן שנאמר על הימים הקדמונים שהרופאים לא נתפרנסו מרפואה ופרנסתם היתה מדברים אחרים, אבל בימינו שמתפנה מכל עיסוק ולומד כדי שיוכל להתפרנס מזה, דומה הוא להולך לראות מאורע מסוים כדי שיוכל להעיד, שמוותר ליטול שכר על כך.

ובנשמת אברהם (יו"ד סי' שלו סק"ט) הביא כעין זה בשם בעל המנחת שלמה, שכיון שבזמנינו הרופאים מקבלים משכורת קבועה וזה כל עיסוקם, הרי הדבר מותר מדין טורח ובטלה, והוסיף שהרי יכולים היו להרויח ולקבל שכר גבוה בבית חולים של גויים או להתעסק במחקר, ועוד שהרי הם משועבדים להימצא בבית חולים או במרפאה, ויכולים ליטול שכר על כך.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

טבח שמכר טריפות ורוצה להמשיך למכור על ידי השגחת משגיח

בגמרא מובא מעשה בטבח שהיה רגיל למכור חלב האסור באכילה בחזקת שהוא שומן המותר באכילה, וקנס אותו רבא שלא יוכל למכור אפילו אגוזים. ומבואר בגמרא שרבא פוסק להלכה כדעת רבי שמעון שסובר שהעושה איסור אין קונסים אותו אלא באותו דבר שבו עשה איסור ולא בדברים אחרים, ושלא כדעת רבי יהודה שסובר שקונסים אותו שלא למכור אפילו מים ומלח, ומה שקנס אותו רבא שלא למכור אפילו אגוזים, הוא כיון שעל ידי האגוזים היה רגיל למשוך את לבם של בני הטבחים האחרים שיביאו לו חלב מאבותיהם, והיה מוכר אותו בחזקת שומן, ונמצא שהאגוזים הם מהדברים שעשה איסור על ידם. ועל פי זה פסק בשו"ע (יו"ד סי' קיט ס"ד) שהחשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים, אבל כל מה שצריך לאותו דבר, חשוד גם עליו. כגון מי שהיה חשוד למכור חלב במקום שומן, והיה מרגיל הנערים לבוא לקנות ממנו באגוזים שהיה נותן להם, קונסים אותו שלא ימכור אפילו אגוזים.

בשואל ומשיב (קמא ח"ב סי' קע) נשאל בדבר קצב אחד שהיה מוכר בשר והתברר שהיה מוכר בשר טריפה בחזקת בשר כשר, ונסע לעיר לינסק וגם שם מכר בשר טריפה בחזקת כשר, וכשנודע הדבר העבירו אותו מאומנותו והכריזו עליו כדין וגם נתנו לו תיקון תשובה על חטאו, אך הוא לא הגיע לתשובה הראויה לחטא זה. ואחר זמן לא נמצאו קצבים אחרים שימכרו בשר ורצו להחזיר את הקצב לעבודתו על ידי שיעמידו אצלו אדם נאמן ומשגיח שעל פיו ימכור את הבשר, ולקצב לא תהיה שום זכות בבשר הכשר, אלא הוא יתן המעות לקנות בהמות, והבשר הטריפה יהיה שלו שיוכל למכרו לגויים. וכמה אנשים יראי ה' רננו ואמרו שאין להחזירו כלל וכלל. וגם דעת הרב השואל היתה שלא להחזירו, ואחת מראיותיו היא מסוגייתנו, שרבא העביר את הקצב ממעמדו ולא מצא לו שום תקנה שבה יוכל להמשיך ולמכור בשר, ומוכח שקונסים את החוטא שלא יוכל לעסוק כלל וכלל במכירת בשר.

וכתב השואל ומשיב שנראה שאם האדם הנאמן יעמוד שם ביום ובלילה בכל הזמן שהחנות פתוחה, והמפתח יהיה רק תחת ידו וחתום בחותמו, והוא ישמור היטב שלא יהיה ערבוב של בשר כשר ובשר טריפה, וגם הבשר הכשר יהיה חתום בחותמו, והוא מוחזק בכשרות, אם כן בודאי אין שום חשש בדבר. ואף על פי שצריך לקנוס אותו על שעבר איסור במכירת בשר טריפה, דיו במה שצריך לתת את שכרו של המשגיח ואין לך קנס גדול מזה, וגם בושתו מרובה שיכריזו עליו שלא לקנות בשר ממנו אלא רק מהנאמן.

ובביאור מה שקנס רבא בסוגייתנו את המוכר שלא ימכור כלל, נקט השואל ומשיב שהקנס היה מחשש שמא ימכור חלב בחזקת שומן גם מהיום והלאה, כיון שלא כל האנשים שמעו את ההכרזה שהכריזו עליו שלא לקנות ממנו. ומה שלא העמיד לו רבא נאמן ומשגיח שימכור את הבשר והשומן, אפשר לומר שרבא לא מצא טעם לטרוח כל כך בתקנתו, או שהקצב עצמו לא רצה למכור באופן זה. אבל מן הדין אין שום חשש כשמוכרים את הבשר על ידי נאמן ומשגיח.

תפילה והשתטחות על קברי הצדיקים

בגמרא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר, אמר רבי יצחק בר זעירי מאיזה פסוק נלמד, שנאמר (שיר השירים ז י) 'וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים', ככומר של ענבים, מה כומר של ענבים כיון שאדם נוגע בו דובב, אף תלמידי חכמים כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובבות שפתיו בקבר.

ודנו המפרשים איך יתכן שיהיו שפתותיו דובבות בקבר אחרי שגופו נרקב, ונאמרו בזה כמה דרכים במפרשים, ביפה מראה (יפה קול לשיר השירים רבה פ"ז אות י) כתב שהאומר דבר הלכה מפי המת מעיד בו שהוא חי בשמים ורוחו לא נכרתה, ועל כן נאמר עליו בדרך המליצה ששפתותיו דובבות בקבר. **והמהרש"א** (יבמות צו: ח"א ד"ה מ"ט) ציין לדבריו, וכתב שנראה שאין זה רחוק מן השכל שיהיו השפתיים דובבות בקבר, כי הדיבור הוא כח הנשמה הפועל באמצעות כלי הגוף, וכל דיבור משובח מוליד כח רוחני בדומה לו, וכשאדם חי אומר דבר בשם אומרו, אותו כח רוחני שנולד כבר הוא מעורר מולידיו בשני העולמות, שהם הנשמה בעוה"ב וכלי הדיבור שהם השפתיים בעוה"ז, אף על פי שכבר הם בקבר. ודימו דבר זה בגמרא ל"ן הטוב המונח בבור שהוא רוחש ודובב ע"י כח האצבע המעוררו, וכך השפתיים המונחות בבור שחת רוחשות על ידי הכח המעוררו.

ובערוך לנר (יבמות צו. ד"ה דובבות) כתב ליישב קושיא זו, על פי המבואר בזה ששפתיים של אדם נשאר בקבר כדמות האדם בחייו, ונקשרת עם רוחו בגן עדן התחתון ועם נשמתו שבגן עדן העליון, ולכן הולכים על הקברים להתפלל על כל צרה שלא תבוא. ולכן שייך שיהיו שפתותיו דובבות אף שכבר נרקב הגוף, כיון שנפשו נשארה עם גופו.

ועל דרך זה כתב **במאור עינים** (מטשערנוביל, מסכת שבת ד"ה אמר ריש לקיש), שכשלומדמים דברי איזה תנא או חכם מדברי הקדמונים, הדברים הללו הם החיות והמוחין שלו, וכשהאדם לומד ומדבר דבריו, הרי הוא מדביק ומכניס את חיותו שלו ואת המוחין שלו לתוך הדיבורים, וזו התדבקות רוח ברוח, ולכך מחיה אותו, שמכניס החיות בדברים, ולכך אמרו שפתותיו דובבות בקבר. והוסיף שזו היא בחינת ההשתטחות על קברי הצדיקים, כי בדיבורי הצדיק קבורה וטמונה החיות שלו כאמור, וכשהלומד נכנס עם חיותו והמוחין שלו לתוך החיות והמוחין של הצדיק שטמן בדבריו, ונדבקת רוחו ברוחו ושפתותיו דובבות בקבר, כנודע מדברי הבעל שם טוב, נקראת בחינה זו השתטחות על קברי הצדיקים, שהם דבריהם שלומד ומזכיר.

וכן כתב **ההפלאה** (פתחא זעירא להפלאה על כתובות אות ט י), שבהזכרת דברי תורתם של הצדיקים תתעורר נשמתם למעלה, ועל ידי זה מתעוררת חיותם שבקבר גם כן וכך דובבות שפתותיהם בקבר, והעוסק בתורתם מתקשר בהם ומעורר אותם ומתדבק בשורש נשמתם. ובה ביאר מה שהזהירו חכמים מאוד שלא לקרות בספרי האפיקורסים, כיון שזה לעומת זה, במה שמזכיר את דבריהם מעורר את רוחם ומתדבק בה, ונוסכת עליו רוח טועים מהשורש ההוא, שומר נפשו ירחק מהם ויבחר בחיים בתורת ה' ומשה עבדו ותלמידיו חכמינו ז"ל, להטיבו באחריתו כל הימים.



כיון דעולה נמי מכפרא אעשה

כתיב (במדבר כב כח) 'ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים', פירש רש"י רוצה אתה לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה, יראה כי בלעם רצה לקלל בשעה שהקב"ה בזעם, והיינו כי אז מיענשי אעשה (מנחות מא.), ואין אדם אשר יעשה טוב ולא יחטא, יעשה טוב דייקא אי אפשר להשמור מלהתעצל קצת במצות עשה, לכן רצה לקללם בעת הכעס, אמנם עולה מכפר אעשה, ואלו היו מקריבים אז עולת תמיד במדבר היו מכופרין ולא יועיל קללתו, אך איתא (הגיגה) 'עולת תמיד העשויה בהר סיני' מעשיה נאמרה בסיני והיא עצמה לא קרבה, נמצא שלא היה להם מה לכפר, אך משמע שם עולת ראייה קריבה, ולכן אמרה שלש רגלים, דנהי שלא הקריבו עולת תמיד המכפר אעשה, מכל מקום עולת ראיה קריבה. וזהו פירוש 'מה הלאיתך ענה בי' (מיכה ו א), פירוש וכי הטרחתך בקרבנותי יותר מדאי, כי מה שצויתי להקריב תמידין בדרך לטובתך הוא, כי 'עמי זכר נא מה יעץ עליך בלך וכו' הירצה ה' בעגלים בני שנה' (שם ה-ו), פירוש וכי יתרצה בעגלים שאתה מקריב עולת ראיה הם בני שנה שבאים מזמן לזמן, הלא ראוי שתקריב בכל יום, שלא לעורר חס ושלום קללת אדם בשעת כעס חלילה.

(תורת משה לחתם סופר, בלק)



אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים

כתיב (שמות ט ג) 'הנה יד ה' הויה במקנך וגו' בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד', הקשה הגאון רבי יעקב קלמס ז"ל למו"ח זקני רבי אברהם גולדברג ז"ל על אשר מכת דבר היתה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן, ולמה לא היתה גם בחזירים, והרי מצרים היתה מקום מיוחד לגידול חזירים, כמו שמצינו במשנה שאמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים וכו', ופרש"י מפני שפרות וחזירים שלהן מעולין מאוד ומוכרין אותן ביוקר. תירץ לו על פי הגמרא בתענית (כא.) שפעם אחת אמרו לרב יהודה שיש מכת דבר בחזירים והוא גזר תענית, ומסבירה הגמרא שדוקא בחזירים גזרים תענית משום שהמעעים שלהם דומים למעים של בני אדם, ועל כן יש לחוש שהמכה תבוא גם על בני אדם והוי סכנה ולכך גזרים תענית, ואם כן במצרים שהמכה התיחדה לבהמות ולא לבני אדם, לפיכך לא עשאה ה' על החזירים, כדי שלא תעבור גם על בני אדם.

(טללי אורות בשם חמודי יצחק, וארא)



אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים

כתיב (שמות ט ג-ד) 'הנה יד ה' הויה במקנך וגו' דבר כבד מאד והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר, ויש לתמוה הלא אמרו חז"ל אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים וכו', מבואר בזה שארץ מצרים היתה מופלגת בחזירים שלהם, ואם כן למה לא נזכרו גם כן בכתוב הזה ולא פרט רק גמלים בקר וצאן. ואדוני אבי מורי השיב כי עיקר המכה היה להראות ההבדל בין מצרים ובין ישראל כמו שכתוב והפלה ה' וכו', וכן נאמר לקמן (שם ו) 'והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד וכו', ואם כן בחזירים לא היה אפשר להראות ההבדל הזה, כי ישראל קדושים הם ולא גידלו חזירים.

(תקון משה, ליקוטים)

יצירה מהפכנית

מהיום לומדים את הפרשה
לעומק בכל מקום



חוברות מקראות גדולות החדש של 'עוז והדר'

כל פרשה על שלל מפרשיה בחוברת נפרדת



להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66



פתרון חידת פרשת תולדות

ריחיים

סיבה לאיחור עת שלב החופה

רחיים על צווארו ויעסוק בתורה!! לכן קודם ילמד תורה ואח"כ ישא אשה (קידושין כט:).

לחולי קור המאמץ לרפואה

לתלגא, קור מחמת צינה, אחת הרפואות היא לעסוק ברחיים כדי להתחמם ולהזיע וכן עשה ר' יוסף (גיטין סו:).

תחתיו הממון הגואל יתומים ומרדיפות לשמואל

אבי שמואל מת וציערוהו שמשמש בממון יתומים שהופקד אצל אביו. הלך לבית הקברות לשאול ואביו גילה לו שהממון מוחבא תחת הרחיים (ברכות יח:).

עבוד כאן אבי ואני למלך אלך

יש מטהינו ברחיים ומביאו לחיי עוה"ב. שאמר לאביו שיטחן כאן והוא ילך לעבודת המלך (קידושין לא:).

בחלום מראה שבי ובזה עמל המלך

שבור מלכא שאל את שמואל מה יהלום. ענה לו, שילקח לשבי אצל הרומאים ויעבידו אותו לטחון גרעיני תמרים ברחיים של זהב. וכן הוה כי הרהר בזה כל היום (ברכות נו:).

הבית אצל אביו נחרב כי לא שמע לדברי הרב

בבית הרחיים של אביו נפל דלף בשבת ויכל להזיק לרחיים שהם מטיט. רבה פסק לאביו שיכניס מיטתו לשם ואז יהיה מותר לפנות הרחיים. שאל אביו את רבה, וכי עושין גרף של רעי לכתחילה. בינתיים נפל בית הרחיים. אמר אביו שהעונש הגיעו על שעבר על דברי רבו (ביצה לו:).

במרום השחקים רקיע לצדיקים הכנת מאכלים

ז' רקיעים ואחד מהם שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים (תגינה יב:).

בגלגול יקעקע יציבות כתלים

מרחיקין את הרחיים מן הכותל ג' טפחים כי הם מנידין את הקרקע בגלגולם והוא קשה לכותל (בבא בתרא יז:).

מותר להשאיל לחברה שבשביעית חשודה על עבירה

משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה כברה ורחיים (גיטין סא:).



פתרון חידת פרשת חיי שרה

שטר

באשה משמש לקנינים לצאת ולהיכנס

האשה נקנית בשטר וקונה את עצמה בגט (קידושין ב:).

אם ריבית בו נותנים יפסיד המלוה ויקנס

שטר שכתוב בו ריבית קונסים אותו ואינו גובה קרן וריבית דברי ר"מ וחכ"א גובה קרן (ב"מ עב:).

להקדים אי אפשר אך המאוחר יוכשר

שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים (סנהדרין לב:).

ביטול הזכרת שם עקב ביזוי באשפה

כשגברה מלכות חשמונאי על יוון התקינו להזכיר שם שמים אפילו בשטרות וכששמעו חכמים בדבר אמרו למחר זה פורע חובו ונמצא שטר מוטל באשפה וביטולם (ר"ה יח:).

בדיני גרמי יאשם הנוטל מחבירו לשריפה

השורף שטרו של חבירו פטור דאמר ליה ניר שרפתי לך. אך למי שדן דינא דגרמי חייב (בי"ק צה:).

התמורה נחשבת למצויה כבר טרם הביצוע

שטר העומד ליגבות כגבוי דמי (יבמות לה:).

אם גוי יקרא ליהודי הנר מותר

שמואל איקלע לבית אבי תורן בשבת ובא גוי והדליק נר וסיבב שמואל את פניו. בראותו שהגוי מביא שטר וקורא, אמר, לעצמו הדליקה והחזיר פניו (שבת כבב:).

לאחר שנפרע המוציאו נפטר

המוציא שטר חוב בשבת עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור (שבת עה:).

קולותיו מהדהדים יותר מעדים

שטר אית ליה קלא [רשב"ם: שמתאספין לכתבו ולחתמו והכל שומעין] עדים [של מכירה] לית להו קלא (בי"ב מא:).